

Economie anders bekeken

Het werkgelegenheidsdilemma

Hebt u dat ook? Ik bedoel dat je er niet meer uitkomt, als je leest: "Bonden en fabrikant vragen uitstel verbod bestrijdingsmiddel Dinoseb" (Volkskrant 4 november 1987). Dinoseb is een verouderd bestrijdingsmiddel tegen onder andere een aardappelvirus, dat gevaaren voor de volksgezondheid oplevert. Je had van de bonden anders verwacht. Uiteraard was hun argument: werkgelegenheid. Een zelfde gevoel bekruipt me, als ik het argument werkgelegenheid in verband gebracht zie met de bouw van Woensdrecht of onderzeeboten. Je kunt tegenwoordig als werknemer geen wens meer op tafel leggen of het spook van de werkloosheid wordt opgeroepen. Inkomensverbetering, kollektieve arbeidstijdverkorting, verzet tegen bezuinigingen, milieubeschermingsvoorschriften: alles wordt met het werkgelegenheidsargument gepareerd. En breng maar eens wat in tegen dit dilemma.

Het is echter nog onbegrijpelijker. Het zijn niet zelden de werkgevers die zich bezorgder schijnen te maken over de werkgelegenheid dan de organisaties van werknemers. Het lijkt alsof de werkgevers over een ijzeren logica beschikken, waaraan de werknemers zich slechts kunnen onderwerpen. Het is alsof de ondernemer weet wat goed voor ons is. Hij ontpopt zich als de behoeder van onze werkgelegenheid, waarmee wij of onze organisaties schijnbaar zorgelozer omgaan dan hij. Wij kunnen het kennelijk alleen maar verknallen, tenzij we zoete broodjes bakken.

Chantage-argument

Steekt de wereld nu zo omgekeerd in elkaar? Ik geloof het niet. Tja, misschien zit alles logies in elkaar binnen het denkkader van de ondernemer. Maar dan is het goed het woordgebruik eens krities onder de loupe te houden. Immers, denken doen we met woorden en begrippen. Om ons inzicht weer in de juiste stand te krijgen, hoeven we niet eens zo ver te zoeken. Neem nou de begrippen 'werkgever' en 'werknemer'. Dankzij de economen en

hun handboeken van de laatste veertig jaar mogen de ondernemers zichzelf 'werkgever' en ons 'werknemer' noemen. Dat verhult al veel van de feitelijke verhoudingen, hetgeen ons op een dwaalspoor brengt. Immers, wij zijn toch de gever van werk. Hij neemt werk. Hooguit is hij verschafter van *werkgelegenheid*. En ook dat stelt zijn positie te mooi voor. Deze voorstelling van de verhouding verhult namelijk het feit dat hij de werker nodig heeft, dat hij de werker gebruikt, om zijn eigen doelstelling te realiseren te weten winst maken temidden van zijn concurrenten. Wel, zoals gezegd, denken we met woorden. En daarom zou het, terwille van een korrek inzicht, zinvol zijn de begrippen 'werkgever' en 'werknemer' na veertig jaar weer uit het woordenboek te schrappen en te vervangen door 'ondernemer' of 'kapitalist' en 'arbeider' of 'werker', eventueel 'uitvoerder'. We zien dan tenminste weer dat de ondernemer het argument werkgelegenheid gebruikt met het oog op zijn eigen (winst)belang. En omdat de werker afhankelijk is van de geboden *werkgelegenheid* is het in de mond van de ondernemer een soort chantage-argument. En dat doet me denken aan een gijzelverhouding.

Gijzelverhouding

Gegijzeld bankpersoneel wil de vrijheid, maar dan wel graag in levende lijve. Zo wil de werker een welvaarts-/welzijnsnivo, maar daarnaast de mogelijkheid om zich te realiseren door te werken. De gijzelhouder kan het vrijheidsstreven van het bankpersoneel in bedwang houden door de andere doelstelling, te blijven leven, te bedreigen. Het ondernemersdom kan het streven naar een beter welvaarts-/welzijnsnivo (waaronder ook de afbraak van Woensdrecht, het uitbannen van Dinoseb en dergelijke) in bedwang houden door die andere doelstelling, werken, te bedreigen. Vandaar: chantage-argument.

Als de politie te actief wordt bij haar bevrijdingspogingen, zijn het soms de gijzelaars die de politie terugfluiten. Soms krijgt de vakbeweging van de

achterban op haar kop, omdat ze door het stellen van bepaalde eisen de werkgelegenheid in gevaar schijnt te brengen. Niet dat die achterban geen beter welvaarts-/welzijnsnivo wenst, maar de mensen willen ook hun werk behouden. En daarom zijn ze te chantieren. Waarmee ik maar zeggen wil dat het werkgelegenheidsdilemma best eens in termen van een gijzelverhouding geïnterpreteerd zou mogen worden. Het is kennelijk geen ijzeren logica, waaraan niet te ontkomen valt. Het is de macht van de gijzelhouder of de onmacht van de gijzelaar, die het werkgelegenheidsdilemma in stand houdt. En dat lijkt me best belangrijk, zo'n interpretatie. Want een juist inzicht verhoogt de kans uit het dilemma te ontsnappen, heeft met andere woorden een strategiese betekenis.

Verdrijven uit machtspositie

Nu ben ik op het terrein van gijzelingen slechts een leek, maar heb er toch wel zo veel van gezien dat ik bij degenen die wel deskundig waren, altijd als basisdoelstelling het verdrijven van de gijzelhouder uit diens machtspositie heb onderkend. Zo zou men zich ook kunnen voorstellen dat de basisdoelstelling van de werkers zou zijn: de ondernemer uit zijn exclusieve machtspositie zetten. Toegegeven, het is nog al een revolutionaire oplossing, maar de enige definitieve.

Maar eer het zo ver was, handelde een krisisteam - al naar gelang de toestand waarin de gijzelhouder verkeerde - verschillend.

Was hij rustig en stabiel, dan probeerde men met hem aan te pappen, hem af te leiden van bedreiging met de dood en de toestand van de gijzelaars te verbeteren. Vertaald naar het werkgelegenheidsdilemma zou ik zeggen: zó krachtig doorgaan met het stellen van welvaarts-/welzijnsniveaus dat het argument, vermindering van de werkgelegenheid, net niet wordt waargemaakt. Als de gijzelhouder nerveuzer werd en driester optrad, namen de bevrijders risicoos, wat kon betekenen dat de gijzelaars er bij een bevrijdingsaktie met ongeschonden uit kwamen. Even-

tuele gewonden waren dan ingekalkuleerd. Wederom vertaald naar het werkgelegenheidsdilemma: als het ondernemersdom door driester optreden het welvaarts-/welzijnsnivo in gevaar brengt, zouden de werkers en hun organisaties ten aanzien van de werkgelegenheid ook meer risikaos moeten nemen.

Tenslotte, als de gijzelhouder amok dreigde te maken, schakelden de bevrijders wel over op een bestorming, het leven van de gijzelaars daarbij naar de tweede plaats schuivend. Naar analogie: als het ondernemersdom er een puinhoop van maakt, is er geen keus meer en wordt de werkgelegenheidsdoelstelling ondergeschikt. Om wat konkreter te worden: de meest brandende vraag is nu in welke toestand de gijzelverhouding van de nederlandse arbeid(st)ers op dit moment verkeert. Hoe de opgelegde verpaupering van de bevolking, de aantasting van het milieu, de ontmanteling van het onderwijs, de gezondheidszorg, het openbaar vervoer en dergelijke te interpreteren? Want dat is bepalend voor onze reactie, ook die op het gebruik van Dinoseb.

Waartoe het verlaten van een door de school, kranten, boeken, radio en televisie, ekonomen en tijdschriften ingebrand woordgebruik al niet kan leiden.

Wim Boerboom
(medewerker Katholieke Universiteit
Brabant)